

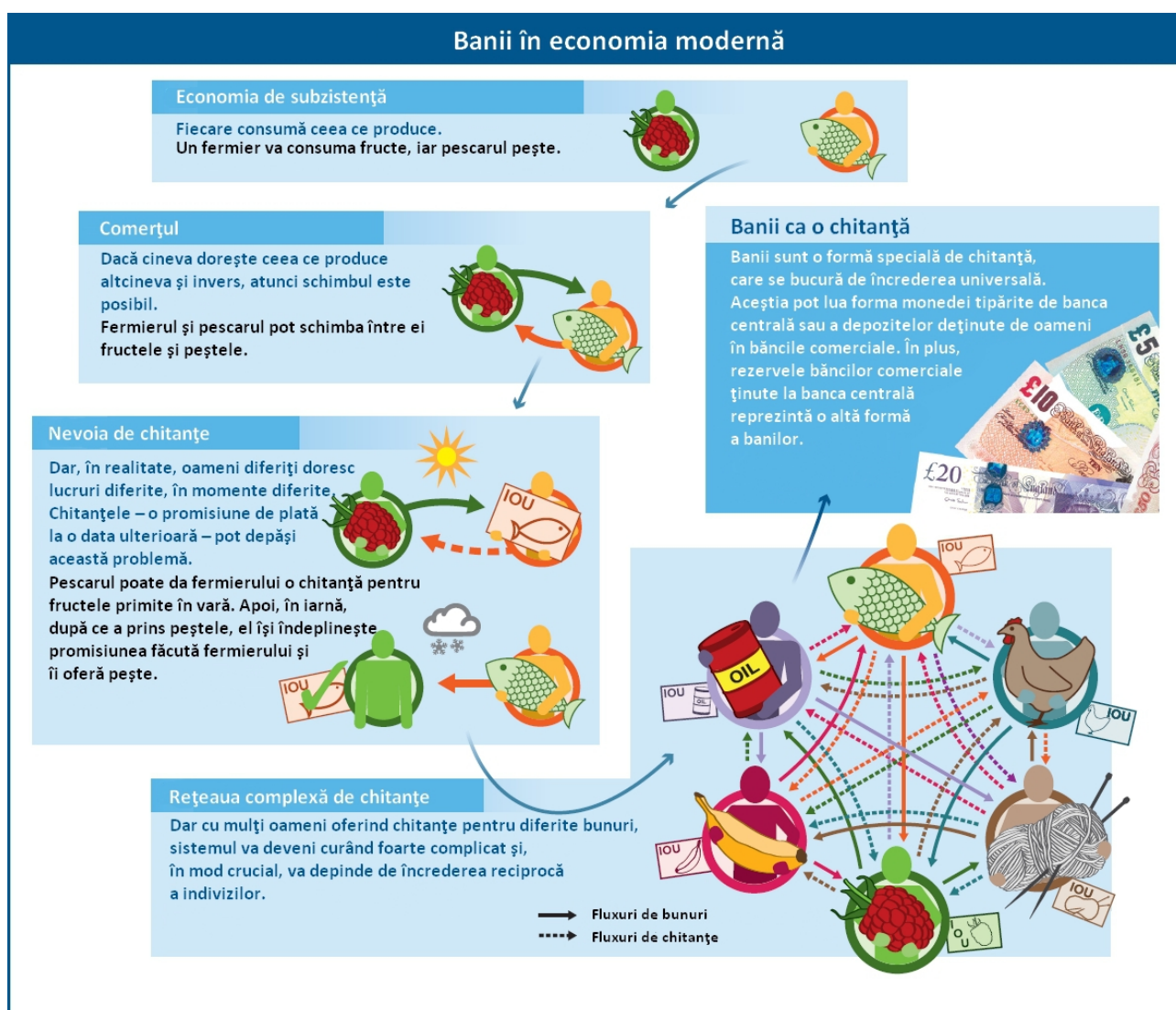
Banii în economia modernă: o introducere

Michael McLeay, Amar Radia și Ryland Thomas¹
Direcția de Analiză Monetară a Băncii Angliei

Traducere
Călin Rechea²

Banii sunt esențiali pentru funcționarea unei economii moderne, dar natura lor a variat substanțial în timp. Acest articol oferă o primă explicație în privința naturii banilor de astăzi.

- Banii de astăzi reprezintă o formă de chitanță (n.trad. IOU în engleză), dar una cu însușiri speciale, deoarece toată lumea are încredere că va fi acceptată de către alte persoane în schimbul unor bunuri și servicii.
- Există trei tipuri principale de bani: numerarul (bancnote și monede metalice), depozitele bancare și rezervele băncilor centrale. Fiecare reprezintă o chitanță a unui sector al economiei către altul. Cea mai mare parte a banilor dintr-o economie modernă se regăsește sub forma depozitelor bancare, depozite care sunt create chiar de băncile comerciale.

1 Autorii doresc să-i mulțumească lui Lewis Kirkham pentru ajutorul acordat în realizarea acestui articol.

2 Ziarul BURSA mulțumește Băncii Angliei pentru permisiunea de a traduce și publica acest articol.

Cei mai mulți oameni din lume folosesc o formă a banilor zilnic, pentru a cumpăra sau a vinde bunuri și servicii, pentru a plăti sau a fi plătiți sau la semnarea și decontarea contractelor. Banii sunt esențiali pentru funcționarea economiei moderne. Dar, în ciuda importanței și utilizării lor pe scară largă, nu există un consens asupra a ceea ce sunt, de fapt, banii. Aceasta se datorează, parțial, faptului că natura banilor a evoluat de-a lungul istoriei.

Acest articol oferă o introducere în ceea ce privește rolul banilor *în economia modernă* și nu presupune cunoștințe prealabile de economie înainte de a fi citit. Articolul începe prin explicarea conceptului de bani și ceea ce îi fac pe aceștia speciali. Apoi se stabilește care sunt diferitele forme ale banilor din economia modernă, cum este cea a Marii Britanii, unde 97% din banii deținuți de public sunt sub forma depozitelor bancare și nu sub forma bancnotelor sau monedelor.¹

De asemenea, sunt descrise diferitele tipuri de bani, cum sunt creați aceștia și de unde le vine valoarea. Într-o casetă suplimentară sunt prezentate, pe scurt, unele evoluții recente ale noilor tehnologii de efectuare a plăților. Un articol complementar, "**Crearea banilor în economia modernă**"², descrie mai detaliat procesul de creare a banilor și discută rolul politicii monetare și al băncii centrale în acest proces.

Pentru ilustrarea procesului de creare a banilor, articolul se concentrează asupra situației din Marea Britanie, dar problemele discutate sunt la fel de relevante pentru majoritatea economiilor de astăzi. Un scurt material video explică unele dintre subiectele cheie ale acestui articol.³

Ce sunt banii?

Mai multe bunuri sau active diverse au fost folosite ca bani în anumite perioade istorice sau anumite zone geografice. **Bunurile** sunt lucruri care sunt considerate valoroase deoarece satisfac anumite nevoi sau dorințe ale oamenilor, cum sunt alimentele, îmbrăcămintea sau cărțile.

Un **activ**, cum ar fi un anumit tip de echipament industrial, este valoros deoarece poate fi utilizat pentru a produce alte bunuri sau servicii.

Deci, care bunuri sau active ar trebui să fie descrise ca bani? O metodă obișnuită de definire a banilor este prin intermediul funcțiilor pe care le îndeplinesc. Această abordare, în mod tradițional, sugerează că banii ar trebui să îndeplinească trei roluri importante.

Primul rol al banilor este acela de **mijloc de păstrare a valorii** – ceva de la care se așteaptă păstrarea valorii sale într-un mod predictibil de-a lungul timpului. Aurul sau argintul, care au fost extrase cu sute de ani în urmă, încă sunt valoroase și astăzi. Alimentele perisabile, pe de altă parte, și-ar pierde rapid valoarea pe măsură ce se degradează. Deci, aurul sau argintul sunt mijloace bune de păstrare a valorii, pe când alimentele perisabile nu.

Al doilea rol al banilor este de a fi **mijloc de măsură a valorii (unitate de cont)** – banii servesc drept numitor comun al tuturor bunurilor economice, în condițiile în care prețurile sunt stabilite în unități bănești.

În economiile moderne, unitatea de cont este, de obicei, o monedă, cum este lira sterlină în cazul Marii Britanii. În trecut, un produs era de multe ori evaluat în funcție de un bun obișnuit, cum ar fi alimentele de bază ("banițe de grâu") sau animale.

În al treilea rând, banii trebuie să fie un **mijloc de schimb** - ceva pe care oamenii îl dețin pentru că doresc să-l schimbe pentru altceva, mai degrabă decât pentru dorința de a deține bunul în sine.

De exemplu, în unele tabere de prizonieri din Al Doilea Război Mondial, țigările au devenit mijloc de schimb în absența banilor.⁴ Chiar nefumătorii au fost dispuși să facă schimb de lucruri pentru țigări, nu pentru că doreau să fumeze, ci pentru că ele erau utile în obținerea altor bunuri pe care aceștia le-ar fi dorit.

Toate aceste funcții sunt strâns legate între ele. De exemplu, un activ este mai puțin util ca mijloc de schimb, în cazul în care valoarea acestuia nu va fi la fel de mare și mâine, adică nu este un bun mijloc de păstrare a valorii.

Într-adevăr, în multe țări în care moneda națională a devenit un mijloc ineficient de păstrare a valorii, ca urmare a inflației ridicate, valutele străine au ajuns să fie utilizate ca mijloc de schimb alternativ. De exemplu, în cei cinci ani care au urmat Primului Război Mondial, prețurile bunurilor exprimate în mărci germane au cunoscut 38 de dublări, astfel încât ceva care a costat o marcă în 1918 a ajuns să coste peste 300 de miliarde de mărci în 1923.⁵ Ca rezultat, unele persoane din Germania au început să folosească alte monede pentru a cumpăra și a vinde lucruri.

Pentru a se asigura că lira sterlină nu-și pierde utilitatea în schimburile comerciale, unul dintre obiectivele Băncii Angliei este păstrarea valorii monedei. Cu toate că mijlocul de schimb trebuie să fie un mijloc bun de conservare a valorii, există numeroase mijloace bune de conservare a valorii care nu sunt deosebit de utile ca mijloc de schimb.⁶ Casele, de exemplu, tind să rămână valoroase pe perioade destul de

1 Conform datelor din decembrie 2013. În cadrul articolului, noțiunea de "bancă" sau "bancă comercială" desemnează toate instituțiile financiare, cu excepția celor nebancare.

2 vezi www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/quarterlybulletin/2014/qb14q1prereleasemoneycreation.pdf.

3 vezi www.youtube.com/watch?v=ziTE32hiWdk.

4 vezi Radford (1945).

5 vezi Sargent (1982).

6 vezi Ostroy și Starr (1990).

lungi de timp, dar nu pot fi utilizate ușor ca mijloc de plată.

De asemenea, este eficient ca mijlocul de schimb din economie să fie și unitatea de cont.¹ Dacă magazinele din Marea Britanie ar afișa prețurile în dolari americani, în timp ce acceptă la plată doar lire sterline, clienții ar trebui să știe de fiecare dată care este cursul de schimb. Aceasta cere efort și timp din partea clienților. Deci, în majoritatea țărilor, prețul este stabilit în moneda care este și mijloc de schimb: lira sterlină în Marea Britanie.²

De-a lungul istoriei, rolul banilor ca mijloc de schimb a fost considerat, adesea, drept cea mai importantă funcție a lor.³ Adam Smith, unul dintre fondatorii științei economice, al cărui portret se află pe bancnota de 20 de lire sterline, a considerat banii drept un factor esențial al trecerii de la **economia de subsistență**, sau autarhie, la o **economie bazată pe schimb**.

În economia de subsistență, fiecare consumă doar ceea ce produce. De exemplu, Robinson Crusoe, izolat pe o insulă pustie, nu avea nevoie de bani, deoarece consuma doar fructele pe care le aduna și animalele pe care le vâna.⁴ Dar este mult mai eficient ca oamenii să se specializeze în producerea unor bunuri, astfel încât surplusul să poată fi schimbat pentru alte bunuri. Dacă Robinson Crusoe este un culegător priceput, de exemplu, el se poate concentra asupra culegerii fructelor, în timp ce prietenul său Vineri, un pescar priceput, își poate dedica timpul pescuitului.

Cei doi pot face apoi schimb de produse, iar cantitatea de fructe și pește consumată de fiecare va putea fi mai mare decât în situația în care fiecare își va ocupa timpul cu ambele activități.⁵

Banul este o chitanță

În timp ce Robinson Crusoe și Vineri pot schimba, pur și simplu, fructele pentru pește – fără utilizarea banilor – schimburile dintre oameni în economia modernă sunt mult mai complicate. Mulțimi mari de oameni sunt implicate.⁶ Și – un element crucial – sincronizarea schimburilor nu este, de obicei, prezentă. La fel cum oamenii nu doresc totdeauna să consume bunuri similare cu cele pe care le produc ei înșiși, consumul nu trebuie să aibă loc imediat după producerea bunurilor.

Robinson Crusoe poate aduna o cantitate mare de fructe în timpul verii, în timp ce Vineri poate să nu prindă pește decât toamna. În economia modernă, tinerii doresc să împrumute pentru a cumpăra locuințe; cei mai în vârstă să economisească pentru pensie; iar cei angajați preferă să-și cheltuiască banii gradual pe parcursul unei luni, în loc să-i folosească pe toți în ziua de salariu.

Aceste caracteristici ale cererii înseamnă că unii oameni doresc să împrumute bani, iar alții doresc să dețină chitanțe, care implică plăți ulterioare.

Banii din economia modernă sunt doar o formă specială de chitanță, sau, în terminologia economică, un activ financiar.

Pentru a înțelege banii ca pe un activ financiar, este util să considerăm paleta mai largă a activelor deținute de oameni (individual sau prin intermediul companiilor). O parte dintre aceste active sunt prezentate în Figura 1.

Activele nefinanciare, cum este capitalul (de exemplu echipamentele industriale), pământul și casele sunt prezentate cu albastru deschis. Fiecare activ nefinanciar poate produce bunuri și servicii pentru proprietarii săi. De exemplu, echipamentele și pământul pot fi utilizate pentru producția diferitelor bunuri sau hranei; casele oferă serviciul adăpostului și confortului; iar aurul poate fi prelucrat în obiecte, cum sunt bijuteriile, care să satisfacă alte dorințe.

Este posibil ca o parte a acestor active nefinanciare (sau bunurile produse cu ajutorul acestora) să îndeplinească unele dintre funcțiile banilor. Când bunuri sau active valoroase în alte scopuri sunt folosite ca bani, acestea sunt cunoscute sub numele de **bani-marfă**.

De exemplu, Adam Smith a scris despre rolul fierului drept 'instrument obișnuit al comerțului în Sparta' și al cuprului în Roma antică.⁷ Multe societăți au folosit aurul în rolul banului-marfă. Utilizarea mărfurilor cu valoare intrinsecă în rolul banilor a susținut încrederea oamenilor că aceștia vor putea fi schimbați în viitor pentru alte mărfuri.

Dar, deoarece aceste mărfuri pot fi utilizate și în alte scopuri – în construcții, de exemplu, sau la

1 Brunner și Meltzer (1971) explică în detaliu cum utilizarea unui activ ca unitate de cont poate susține și folosirea sa ca mijloc de schimb.

2 Acesta nu a fost totdeauna cazul în multe țări, iar astăzi mai există locuri în care mijlocul de schimb și unitatea de cont sunt diferite pentru anumite tranzacții. Doepke și Schneider (2013) dau mai multe exemple.

3 Originile istorice ale banilor constituie încă subiectul unor dezbateri considerabile. Vezi Capitolul 1 al cărții lui Manning, Nier și Schanz (2009).

4 Robinson Crusoe este personajul fictiv al unui roman din secolul al XVIII-lea scris de Daniel Defoe, ajuns pe o insulă pustie în urma unui naufragiu.

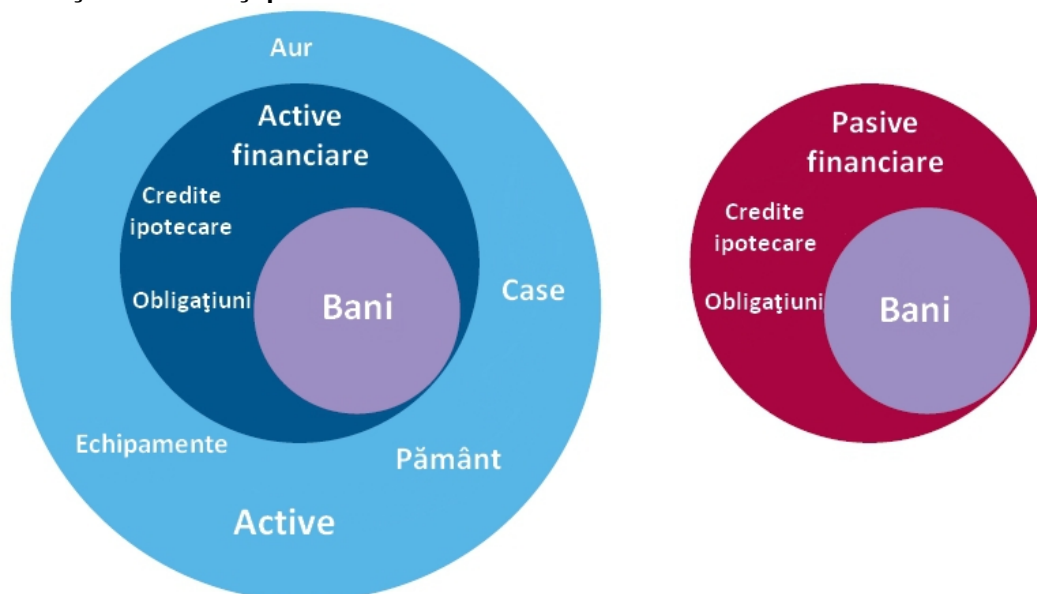
5 Smith (1766) descrie cum 'într-o națiune de vânători, dacă fiecare are o mai mare pricepere în producerea arcurilor și săgeților decât vecinul său, atunci le va oferi, inițial, drept cadou, iar apoi va primi, tot sub formă de cadou, o parte din vânat'.

6 După cum a scris Smith (1776), 'când a apărut diviziunea muncii, operațiunea schimbului trebuie să fi fost foarte dificilă'.

7 vezi Smith (1776).

fabricarea bijuteriilor – există un cost al folosirii lor ca bani.¹ Deci, în economia modernă, banul este un activ financiar.

Figura 1. Bani și alte active și pasive

1. Figura este stilizată pentru ușurința expunerii: cantitățile ilustrate din fiecare activ/pasiv nu corespund cantităților actuale din economie.
2. În urma convențiilor statistice, anumite cantități de aur deținute (cum sunt cele ale guvernului) sunt clasificate drept active financiare și nu ca active nefinanciare.

Activele financiare reprezintă o pretenție, un drept asupra altcuiva, o chitanță către o persoană, companie, bancă sau guvern. Un activ financiar poate fi creat de proprietarii unui activ nefinanciar. De exemplu, un proprietar de pământ poate decide să închirieze o parte către un fermier, în schimbul unor părți ale culturilor viitoare.

Proprietarul de pământ va avea mai puțin pământ decât înainte, dar va avea, în schimb, un activ financiar – un drept asupra bunurilor viitoare (alimente) produse de fermier prin utilizarea activului (pământ).

În realitate, totuși, majoritatea activelor financiare sunt drepturi asupra unor alte active financiare. Majoritatea oamenilor care iau în considerare cumpărarea unei obligațiuni emise de o companie (un tip de chitanță a companiei către deținătorul obligațiunii), cum ar fi o fermă, nu doresc să fie plătiți cu produse alimentare. În schimb, contractele, cum sunt și obligațiunile, arată că deținătorul lor are dreptul la o anumită sumă de bani, pe care ferma o poate obține prin vânzarea produselor sale.

Deoarece activele financiare sunt drepturi asupra altcuiva din economie, ele sunt, de asemenea, și pasive financiare – activul financiar al unei persoane este totdeauna datoria altei persoane. Deci, volumul pasivelor financiare dintr-o economie închisă este egal cu cel al activelor financiare, după cum se arată în Figura 1.²

Dacă o persoană contractează un credit ipotecar, aceasta va avea obligația să plătească băncii o sumă de bani în timp – un pasiv – iar banca obține dreptul de a primi acea plată – un activ de aceeași dimensiune.³ Sau, dacă deține o obligațiune a unei companii, persoana are un activ iar compania o datorie de aceeași mărime.

Spre deosebire de activele financiare, cele nefinanciare nu reprezintă un drept asupra altcuiva. Dacă cineva deține o casă sau aur, nu există nicio altă persoană cu o datorie corespondentă – deci nu există pasive nefinanciare. Dacă toată lumea dintr-o economie își pune la comun activele și datoriile, toate activele și pasivele financiare – inclusiv banii – se vor compensa reciproc, partea rămasă fiind compusă doar din activele nefinanciare.

De ce sunt banii speciali

În principiu, s-ar putea să nu existe nevoia existenței unui activ financiar special, cum sunt banii, pentru

- 1 Secțiunea următoare abordează și alte dezavantaje ale folosirii mărfurilor drept bani sau folosirea unor bani cu acoperire în mărfuri.
- 2 O economie închisă, cum este și insula lui Robinson Crusoe, este o economie care nu face schimburi cu alte economii.
- 3 Trebuie remarcat că debitorul ipotecar trebuie să plătească în timp o sumă mai mare decât cea împrumutată. Aceasta se întâmplă deoarece debitorii trebuie să plătească o dobândă pentru datoriile lor, pentru a compensa împrumutătorul pentru neajunsul de a deține o chitanță care va fi plătită mai târziu.

a contabiliza dreptul asupra bunurilor și serviciilor. Fiecare agent economic poate crea, în schimb, propriile active și pasive prin emiterea unor chitanțe la cumpărarea unor produse, iar apoi să verifice într-un registru dacă, în total, are datorii sau drepturi.

Într-adevăr, în Europa medievală, comercianții realizau deseori tranzacții între ei prin emisiunea de chitanțe. Iar marile case comerciale își compensau periodic datoriile în cadrul târgurilor.¹ Dar astfel de sisteme se bazează pe încrederea totală acordată partenerilor de afaceri.² Altfel, oamenii ar fi îngrijorați că o parte din chitanțele pe care le dețin ar putea fi emise de persoane care nu le vor plăti la momentul convenit.

Chiar și în condițiile încrederii complete față de cei cărora le-au acordat direct credite, oamenii ar putea fi îngrijorați că partenerii lor dețin chitanțe emise de persoane neserioase, iar astfel nu ar fi capabili să-și plătească datoriile.

Banii sunt o instituție socială care oferă o soluție pentru problema lipsei de încredere.³ Ei sunt folositori în schimburile comerciale deoarece sunt o chitanță specială: în particular, **banii din economia modernă sunt o chitanță în care toată lumea are încredere**. Deoarece toți au încredere în bani, aceștia vor fi acceptați în schimbul bunurilor și serviciilor – adică vor fi universal acceptați ca mijloc de schimb. Doar anumite tipuri de chitanțe pot obține acest statut. De exemplu, dacă un anumit tip de chitanță nu beneficiază de încrederea că va fi onorată, atunci este puțin probabil că va fi acceptată în schimburile comerciale – și cu atât este mai puțin probabil că va fi acceptată ca bani.

Următoarea secțiune a articolului explică ce tipuri de chitanțe funcționează ca bani în economia modernă și modul în care aceste chitanțe particulare se bucură de încrederea universală pentru a fi acceptate în schimburile comerciale.

Diferite tipuri de bani

Secțiunea anterioară a explicat că, deși multe bunuri sau active pot îndeplini unele dintre funcțiile banilor, bani de astăzi sunt un tip special de chitanță. Pentru o mai bună înțelegere, este util să se ia în considerare diferitele tipuri de bani care circulă într-o economie modernă – fiecare tip reprezentând chitanțe emise de diferite categorii de oameni sau instituții.

Toate aceste tipuri de bani, împreună cu diverși alți termeni utilizați în mod obișnuit în legătură cu banii, sunt prezentate într-un glosar la sfârșitul articolului (Tabelul A).

Pentru explicarea noțiunilor din articol, economia este împărțită în trei grupe principale: banca centrală (în Marea Britanie este Banca Angliei); băncile comerciale (de exemplu, instituții financiare cum sunt Barclays și Lloyds) și restul sectorului privat, care include gospodăriile populației și companiile, pentru care este utilizată denumirea generică de "consumatori".

Analizii economice și cadrele universitare își îndreaptă atenția, de multe ori, către suma de bani "în sens larg" aflată în circulație.

Termenul include banii pe care îi au la dispoziție consumatorii pentru tranzacții și este format din numerarul din circulație (bancnote și monede metalice) – o chitanță de la banca centrală, emisă către consumatori și din depozite bancare – o chitanță de la bănci emisă către consumatori.⁴

Masa monetară în sens larg este un concept util deoarece măsoară cantitatea de bani aflată la dispoziția celor care iau decizii privind cheltuirea lor – gospodăriile și companiile. O casetă din articolul complementar explică ce fel de informații despre economie oferă diferitele tipuri ale masei monetare.

O altă definiție a banilor, denumită "baza monetară" sau "banii băncii centrale", include chitanțele emise de banca centrală: **numerarul din circulație** (chitanță către consumatori) dar și **rezervele băncii centrale**, care sunt chitanțe emise de banca centrală către băncile comerciale.

Banii băncii centrale sunt importanți, deoarece calitatea instituției, de emitent unic al acestora, îi permit să pună în aplicare politica monetară.⁵ În articolul complementar se explică modul în care Banca Angliei modifică dobânda plătită pentru rezervele sale astfel încât să influențeze cheltuielile și inflația din economie, odată cu volumul diferitelor tipuri de bani.

Cine datorează cui? Stabilirea legăturilor dintre chitanțe

Bilanțul reprezintă o modalitate utilă de ilustrare a sumelor datorate de către fiecare persoană. Așa cum

1 Târgurile medievale și semnificația lor economică sunt prezentate mai detaliat în Braudel (1982).

2 Importanța lipsei încrederii ca o condiție necesară pentru existența banilor este subliniată în lucrări scrise de Kiyotaki și Moore (2001, 2002), care au arătat că 'răul este rădăcina tuturor banilor'. Kocherlakota (1998) arată că lipsa înregistrărilor privind toate tranzacțiile este o altă condiție necesară. Lucrări anterioare, Brunner și Meltzer (1971) sau King și Plosser (1986), arată, de asemenea, că trebuie să existe un impediment care să nu permită folosirea unui sistem de credit în locul banilor.

3 King (2006) oferă o analiză detaliată a banilor ca instituție socială.

4 Definiția masei monetare în sens larg la Banca Angliei, M4, include mai multe tipuri de pasive bancare pe lângă depozite; vezi Burgess și Janssen (2007) pentru mai multe detalii. Pentru simplitate, acest articol include toate pasivele bancare în categoria depozitelor.

5 Anumite bănci comerciale din Scoția și Irlanda de Nord au permisiunea să emită propriile bancnote, dar pentru acestea ele trebuie să dețină un volum egal de bancnote emise de Banca Angliei sau rezerve depuse la Banca Angliei. În acest fel, emisiunile lor de bancnote nu schimbă valoarea bazei monetare. Bancnotele depuse la Banca Angliei pot avea o valoare nominală de 1 milion de lire sterline (Giganți) și 100 de milioane de lire sterline (Titani).

s-a discutat anterior, fiecare chitanță reprezintă o **datorie financiară** a unei persoane, care își găsește corespondentul într-un **activ financiar** al altei persoane. Atunci, pentru orice persoană, bilanțul adună într-o parte toate activele – activele lor nefinanciare și chitanțele emise de alte persoane; de cealaltă parte se însumează toate pasivele (sau datoriile) – chitanțe emise pentru alte persoane.¹

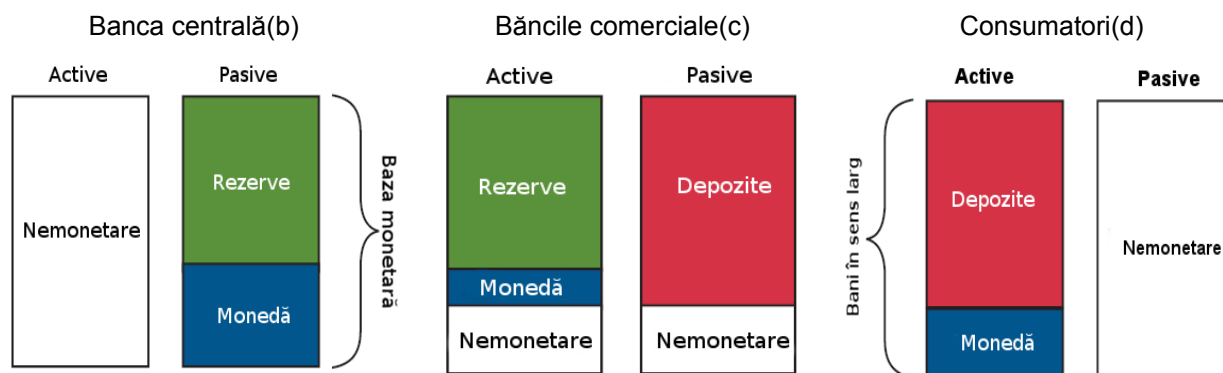
Cumularea bilanțurilor pentru indivizii din fiecare grup va conduce la un bilanț consolidat, care arată chitanțele emise de fiecare grup către alte grupuri din economie.² Figura 2 arată schema unui bilanț pentru fiecare dintre cele trei grupuri din economie. Tipurile diferite de bani sunt ilustrate prin culori diferite: moneda din circulație prin albastru, depozitele bancare prin roșu, iar rezervele băncii centrale prin verde.

Masa monetară în sens larg este deci reprezentată prin suma activelor roșii și albastre deținute de consumatori, în timp ce baza monetară este suma tuturor activelor albastre și verzi. Trebuie precizat că desenele nu reprezintă proporțiile adevărate dintre diferitele tipuri de bani, în realitate banii în sens larg având un volum mai mare decât al bazei monetare.

Fiecare tip de bani apare în bilanțurile a cel puțin două grupuri, deoarece fiecare este un activ al unui grup și un pasiv al celuilalt. Există multe active și pasive care nu îndeplinesc funcțiile banilor (toate, cu excepția cercurilor mov din Figura 1); unele dintre acestea sunt reprezentate cu alb în Figura 2. De exemplu, consumatorii au credite, cum sunt cele ipotecare, acestea reprezentând pasive ale consumatorului și active ale băncii.

Restul secțiunii abordează fiecare dintre cele trei tipuri de bani mai detaliat, explicând de unde vine valoarea lor și cum sunt creați.³ O casetă suplimentară prezintă pe scurt unele evoluții recente ale tehnologiilor de efectuare a plăților și monedele alternative, care au condus la crearea unor instrumente care prezintă anumite caracteristici ale banilor.

Figura 2. Bilanțuri stilizate ale diferitelor tipuri de deținători și emitenți de bani din economie(a)

a. Bilanțurile sunt stilizate pentru o prezentare mai ușoară: cantitățile fiecărui tip de bani nu corespund cantităților deținute în bilanțurile fiecărui sector.

b. Bilanțul băncii centrale arată numai pasivele asociate bazei monetare și activele corespondente. În practică, banca centrală deține și alte pasive nemonetare. Activele sale nemonetare sunt alcătuite, în cea mai mare parte, din obligațiuni guvernamentale. Datoria guvernamentală deținută în cadrul Facilității de Achiziție a Activelor a Băncii Angliei nu apare direct în bilanțul consolidat al băncii.

c. Activele nemonetare ale băncilor comerciale includ datoriile guvernamentale, iar pasivele nemonetare includ datoriile pe termen lung și capitalul social.

d. Consumatorii reprezintă gospodăriile și companiile din sectorul privat. Bilanțul arată doar activele asociate cu banii în sens larg și pasivele aferente. Pasivele nemonetare ale consumatorilor includ creditele garantate și negarantate.

(i) Moneda fiduciară – bancnote și monede metalice

Ce este moneda fiduciară?

Numerarul din circulație este alcătuită, în cea mai mare parte, din bancnote (circa 94% din total la 31 decembrie 2013), iar majoritatea acestora reprezintă chitanțe emise de Banca Angliei către restul economiei.⁴ Numerarul din circulație este deținut, în principal, de consumatori, dar și băncile comerciale dețin un volum mai redus, pentru a satisface cererea în cazul retragerilor din depozite.

1 În mod convențional, activele totale trebuie să fie egale cu pasivele totale. Dacă activele sunt mai mari decât datoriile, diferența este definită prin conceptul de capital al deținătorului de active. De exemplu, un consumator fără datorii va avea un capital egal cu valoarea activelor sale. Pentru introducerea noțiunii de capital în context bancar, vezi Farag, Harland și Nixon (2013).

2 Datoriile către alți indivizi din același grup se compensează reciproc, rămânând doar chitanțele către și de la alte grupuri.

3 Ryan-Collins (2011) oferă o introducere detaliată despre originea banilor.

4 Restul de circa 6% este reprezentat de moneda metalică produsă la Monetăria Regală. Dintre bancnotele care circulă în Marea Britanie, o parte este emisă de anumite bănci comerciale din Scoția și Irlanda de Nord.

După cum arată inscripția de pe ele, bancnotele reprezintă o "promisiune de plată" pentru deținătorul lor, la cerere, a unei sume specificate (de exemplu, 5 lire sterline). Această promisiune transformă bancnotele într-o datorie a Băncii Angliei și într-un activ pentru deținătorii lor, ilustrat cu albastru în bilanțul lor din Figura 2.

Când Banca Angliei a fost fondată în 1694, primele ei bancnote erau convertibile în aur. Procesul de emisiune a "notelor" care erau convertibile în aur a început mult mai devreme, când aurarii-bancheri au început să dețină în custodie monede de aur de la clienți. Aurarii emiteau chitanțe pentru clienți ca dovadă a depunerilor, iar aceste chitanțe au început să circule ca o formă a banilor.

Bancnotele emise de Banca Angliei erau schimbate, la cererea clienților, în cantitatea de aur corespunzătoare. Cu excepția câtorva perioade scurte, aceasta a fost natura banilor pentru următorii 250 de ani – "standardul aur".¹

Evoluții recente în tehnologiile de efectuare a plăților și monede alternative

În ultima perioadă s-a observat un val al inovațiilor în ceea ce privește tehnologiile de efectuare a plăților și monedele alternative. Această casetă prezintă pe scurt câteva dintre aceste evoluții, punând accentul pe relația dintre ele și conceptul de bani prezentat în articol.

În general, în timp ce tehnologiile și monedele alternative îndeplinesc – într-un anumit grad – anumite funcții ale banilor, în prezent acestea nu sunt acceptate, în mod obișnuit, ca mijloc de schimb pe o scară la fel de largă, comparativ cu moneda din circulație, depozitele bancare sau rezervele băncilor centrale.

Un tip de inovații permite gospodăriilor și firmelor să convertească depozitele bancare în alte forme de bani, a căror natură este pur electronică (uneori denumiți e-bani), dar care pot fi folosiți la efectuarea tranzacțiilor.

Aceste tehnologii au ca scop îmbunătățirea procesului de efectuare a plăților. Exemplele includ PayPal și Google Wallet. La fel cum este mai convenabilă plata tranzacțiilor prin intermediul depozitelor bancare decât cu ajutorul bancnotelor, pentru anumite tranzacții poate fi, de asemenea, mai convenabilă utilizarea banilor dintr-un cont electronic, decât din depozite sau sub forma bancnotelor.

Aceste forme ale banilor au o serie de caracteristici similare cu cele ale depozitelor bancare. De exemplu, banii dintr-un cont electronic reprezintă un mijloc de păstrare a valorii cât timp există încredere în companiile care îi oferă.

E-banii pot fi folosiți, de asemenea, ca mijloc de schimb între firmele (cum sunt vânzătorii online) sau persoanele care îi acceptă. Cu toate acestea, banii electronici nu sunt acceptați pe scară largă ca mijloc de schimb, cum este cazul magazinelor clasice.

Tranzacțiile în care se folosesc aceste tehnologii sunt, de obicei, exprimate tot în unitatea de cont existentă (lira sterlină în Marea Britanie).

Alte metode inovatoare au fost utilizate la introducerea unor noi unități de cont. Scopul lor a fost încurajarea activității economice în cadrul unor zone predefinite, și includ monedele locale, cum sunt lirele din Bristol, Brixton sau Lewes în Marea Britanie.¹

Aceste forme ale banilor pot fi obținute în schimbul banilor clasici la rate de schimb fixe: de exemplu, o liră sterlină poate fi schimbată pentru o liră Bristol.

Moneda locală poate fi apoi utilizată la cumpărarea de bunuri și servicii ale căror prețuri sunt stabilite în propria unitate de cont – lire Brixton în loc de lire sterline. Ca urmare, utilizarea acestor monede locale ca mijloc de schimb este limitată intenționat. De exemplu, lira Lewes poate fi folosită doar la anumite magazine, care trebuie să fie localizate în zona Lewes.

O altă categorie de inovații o reprezintă monedele digitale, cum sunt Bitcoin, Litecoin și Ripple. Principala diferență dintre aceste monede și cele locale este dată de cursul variabil de schimb între monedele digitale și celelalte monede. În prezent, banii digitali nu sunt folosiți pe scară largă ca mijloc de schimb. Popularitatea lor derivă din capacitatea de a servi ca o clasă aparte de active financiare. Astfel, din punct de vedere conceptual, monedele digitale se aseamănă mai mult cu mărfuri, cum este aurul, decât cu banii fiduciar.

Monedele digitale mai au o caracteristică aparte: pot fi create din nimic, dar la o anumită rată predefinită. Spre deosebire de acestea, monedele locale intră în circulație doar când sunt schimbate pentru lire sterline.

În timp ce volumul banilor deținuți în conturi electronice sau monede locale depinde în întregime de cerere, oferta monedelor digitale este limitată.

În timp ce monedele locale, sau complementare, nu reprezintă ceva nou, acestea au fost adoptate doar recent de anumite regiuni din Marea Britanie. Vezi Naqvi și Southgate (2013) pentru mai multe detalii.

Banca a abandonat permanent convertibilitatea bancnotelor în aur în 1931, astfel încât Marea Britanie să-și poată administra mai bine economia în timpul Marii Depresiuni, după cum se va arăta în continuare. Din 1931, banii emiși de Banca Angliei sunt bani fiduciar (fiat money). **Banii fiduciar sau "de hârtie" sunt bani**

¹ Au fost mai multe perioade, în special în timpul războaielor, în care Banca nu a mai schimbat bancnotele pentru aur. Trezoreria a emis, de asemenea, însemne monetare la începutul Primului Război Mondial – aceste "Note de Trezorerie" puteau fi convertite în numerar și au rămas în circulație până în 1928.

care nu sunt convertibili în alt activ (cum este aurul sau alte mărfuri).

Deoarece banii de hârtie sunt acceptați de toți agenții economici, ca mijloc de schimb, deși Banca Angliei are o datorie față de deținătorul banilor emiși de instituție, acea datorie poate fi plătită doar în alți bani fiduciar.

Banca Angliei promite să onoreze întotdeauna datoriile sale prin schimbarea bancnotelor, inclusiv a celor care au ieșit din circulație, prin alte bancnote de aceeași valoare. De exemplu, chiar și după retragerea sa în 30 aprilie 2014, bancnota de 50 de lire sterline cu portretul lui Sir John Houblon va continua să fie schimbată cu bancnotele noi de 50 de lire sterline emise de Banca Angliei, cu portretele lui Matthew Boulton și James Watt.

De ce folosesc oamenii banii fiduciar?

În comparație cu banii cu acoperire în aur, banii de hârtie oferă avantaje în ceea ce privește administrarea economiei. În condițiile unui sistem de bani fiduciar (n.trad. cu valoare fictivă, bazată pe încredere, cf. DEX, din lat. fiduciarius), schimbările care intervin la nivelul cererii de bani din partea publicului pot fi acoperite prin schimbarea ofertei de bani. Când banii sunt legați de o marfă, cum este aurul, aceasta impune o limită asupra volumului de bani din circulație, deoarece cantitatea de aur care poate fi extrasă este limitată. Iar limita nu este adecvată, de cele mai multe ori, unei funcționări bune a economiei.¹

De exemplu, abandonarea standardului aur în 1931 a permis Marii Britanii să controleze mai bine volumul banilor din economie. Astfel, Regatul Unit a fost capabil să reducă valoarea monedei sale față de alte monede încă legate de aur (iar aceasta a fost însoțită de creșterea volumului banilor din circulație), o serie de istorici susținând că măsura a permis Marii Britanii să evite o recesiune puternică, similară cu cele înregistrate în multe țări în anii '30.²

Deși există avantaje ale utilizării banilor fiduciar în economie, acestea nu se materializează decât dacă indivizii decid să îi folosească în schimbul de bunuri și servicii.

Iar, dacă bancnotele nu sunt direct convertibile într-un bun real, ce determină acceptarea lor universală ca mijloc de schimb? Unul dintre răspunsuri ar fi că încrederea într-un mijloc de schimb apare de-a lungul timpului, ca urmare a unor convenții sociale sau istorice.

Există multe asemenea convenții într-o societate. De exemplu, automobilii din Marea Britanie conduc pe partea stângă a drumului, iar această convenție a apărut atunci când majoritatea șoferilor au manifestat încrederea că și ceilalți vor face la fel.³ La fel de bine, convenția ar fi putut dicta conducerea autovehiculelor pe partea dreaptă, la fel cum s-a întâmplat în multe alte țări.

În cazul banilor statul a jucat, totuși, un rol important în evoluția convențiilor.⁴ Pentru deținerea fără griji a însemnelor monetare, oamenii trebuiau să fie convingși că, la un moment dat, cineva le va accepta în schimbul unor bunuri sau servicii reale, iar statul poate garanta acest lucru.

O modalitate a garantării de către stat a banilor fiduciar este crearea unei cereri permanente pentru aceștia, prin acceptarea lor ca mijloc de plată a impozitelor și taxelor. Guvernul poate influența cererea și prin declararea banilor de hârtie drept "mijloc legal de plată".⁵

Chiar dacă statul susține astfel folosirea banilor fiduciar, aceasta nu asigură faptul că oamenii îi vor folosi sau că vor fi constrânși legal să o facă. Populația trebuie să manifeste încrederea că bancnotele au valoare, ceea ce înseamnă că bancnotele trebuie să fie greu de falsificat.⁶

Oamenii trebuie, de asemenea, să fie încrezători că valoarea bancnotelor lor va rămâne în general stabilă în timp, astfel încât să le folosească drept mijloc de stocare a valorii și ca mijloc de schimb. Aceasta înseamnă, în general, că statul trebuie să asigure o rată scăzută și stabilă a inflației.

De la abandonarea standardului aur în 1931, au fost căutate diverse căi pentru menținerea stabilității valorii banilor, cu diferite grade de succes. De exemplu, în anii '80, politicile au urmărit stabilizarea ratei de creștere a masei monetare în sens larg.⁷

Din 1992, Banca a adoptat un regim de țintire a ratei de creștere a prețurilor de consum (rata inflației).

1 Poate exista și creație monetară în exces când volumul mărfii care stă la baza standardului crește rapid. În secolul al XVI-lea, Spania s-a confruntat cu o perioadă îndelungată de inflație, după ce a importat cantități mari de aur și argint din Americi.

2 Temin (1989) și Eichengreen (1992) prezintă analize detaliate ale performanțelor economice din țările cu sistem monetar bazat pe standardul aur și în perioada Marii Depresiuni.

3 Young (1998) explică faptul că aceste convenții au apărut mai ales în Europa încă de pe vremea utilizării atelajelor trase de cai. Aceste convenții au fost introduse apoi în legi, asigurându-se respectarea lor.

4 Goodhart (1998) susține că dovezile istorice indică rolul crucial al statului pentru dezvoltarea banilor ca mijloc de schimb. Viziunea sa este în contradicție cu cea a lui Menger (1892), care susține evoluția naturală a mijloacelor de schimb.

5 De exemplu, bancnotele emise de Banca Angliei sunt singurele mijloace legale de plată în Anglia și Țara Galilor. Dar statutul de mijloc legal de plată are doar o semnificație restrânsă în legătură cu plata datoriilor. În tranzacțiile obișnuite termenul are o importanță practică redusă, deoarece folosirea unei monede ca mijloc de schimb depinde doar de existența unui acord între părțile angajate într-un schimb comercial.

6 Pentru informații despre elementele de securitate ale bancnotelor și alte materiale educative, vezi www.bankofengland.co.uk/banknotes/Pages/educational.aspx.

7 vezi Cairncross (1995) sau Wood (2005) pentru detalii privind regimurile de politică monetară din Marea Britanie.

Țintirea inflației înseamnă că Banca și-a asumat angajamentul să păstreze valoarea banilor relativ stabilă în termeni ai bunurilor și serviciilor care pot fi cumpărate cu aceștia.

Astfel, în loc să fie încrezători că bancnotele lor vor avea o anumită valoare exprimată în aur, așteptările oamenilor se vor îndrepta către păstrarea relativ stabilă a cantității de bunuri și servicii care pot fi cumpărate cu banii de hârtie.

Cum sunt creați banii fiduciar?

Banca Angliei se asigură că va crea suficiente bancnote, astfel încât să fie satisfăcută cererea publicului pentru acestea. Banca stabilește, inițial, un contract pentru tipărirea noilor bancnote cu o societate comercială. Noile bancnote înlocuiesc apoi bancnotele vechi deținute de băncile comerciale – cele care sunt prea uzate sau fac parte dintr-o emisiune care a fost retrasă din circulație. Bancnotele vechi sunt distruse apoi de Bancă.

Cererea pentru bancnote a crescut, în general, de-a lungul timpului. Pentru satisfacerea acestei cereri suplimentare, Banca emite mai multe bancnote decât cele necesare înlocuirii vechilor bancnote.²

Bancnotele emise suplimentar sunt cumpărate de către băncile comerciale de la Banca Angliei. Băncile comerciale plătesc pentru noile bancnote, chitanțe de hârtie de la Banca Angliei, prin intermediul unor alte chitanțe, în format electronic, ale Băncii Angliei – rezervele băncii centrale.

Dimensiunea propriilor bilanțuri din Figura 2 va rămâne neschimbată, dar raportul dintre componentele verzi și albastre se va schimba.³

(ii) Depozitele bancare

Ce sunt acestea?

Moneda din circulație reprezintă doar o mică parte a banilor deținuți de persoanele și firmele dintr-o economie. Restul este reprezentat de depozitele bancare, după cum se arată în Graficul 1.

Din motive de securitate, consumatorii nu doresc, în general, să-și păstreze activele sub forma bancnotelor fizice. Mai mult, moneda din circulație nu plătește dobândă, ceea ce o face mai puțin atractivă decât alte active, cum sunt depozitele bancare, care plătesc dobândă.

Din aceste motive, consumatorii preferă să folosească mijlocul alternativ de schimb – depozitele bancare, ilustrate cu roșu în Figura 2.

Depozitele bancare pot lua diverse forme, de exemplu conturi curente sau de economii deținute de consumatori sau anumite tipuri de obligațiuni bancare achiziționate de investitori. În economia modernă, aceste depozite sunt înregistrate electronic. Pentru simplitate, acest articol se concentrează asupra depozitelor bancare ale firmelor și gospodăriilor, acestea îndeplinind cel mai clar funcția banilor.

De ce le folosesc oamenii?

Când un consumator își depune bancnotele la bancă, el nu face decât să înlocuiască niște chitanțe emise de Banca Angliei cu chitanțe emise de băncile comerciale. Băncile comerciale primesc bancnote și în schimb creditează contul clientului cu suma corespunzătoare. Consumatorii înlocuiesc propriile bancnote cu depozitele bancare deoarece au încredere că își pot recupera oricând banii.

Deci băncile trebuie să se asigure că vor putea obține totdeauna suficient numerar pentru a satisface cererea de returnare a banilor din partea clienților. Pentru majoritatea gospodăriilor, aceste depozite sunt garantate până la o anumită valoare, astfel încât să fie păstrată încrederea clienților.⁴ Astfel se asigură încrederea că depozitele bancare pot fi convertite ușor în monedă și pot fi utilizate ca mijloc de schimb în locul acesteia.

În economiile moderne, depozitele bancare reprezintă deseori forma implicită a banilor. Majoritatea oamenilor își primesc salariile în depozitele lor bancare și nu în numerar. În plus, depozitele sunt folosite de mulți consumatori ca mijloc de stocare a valorii și, tot mai mult, ca mijloc de schimb.

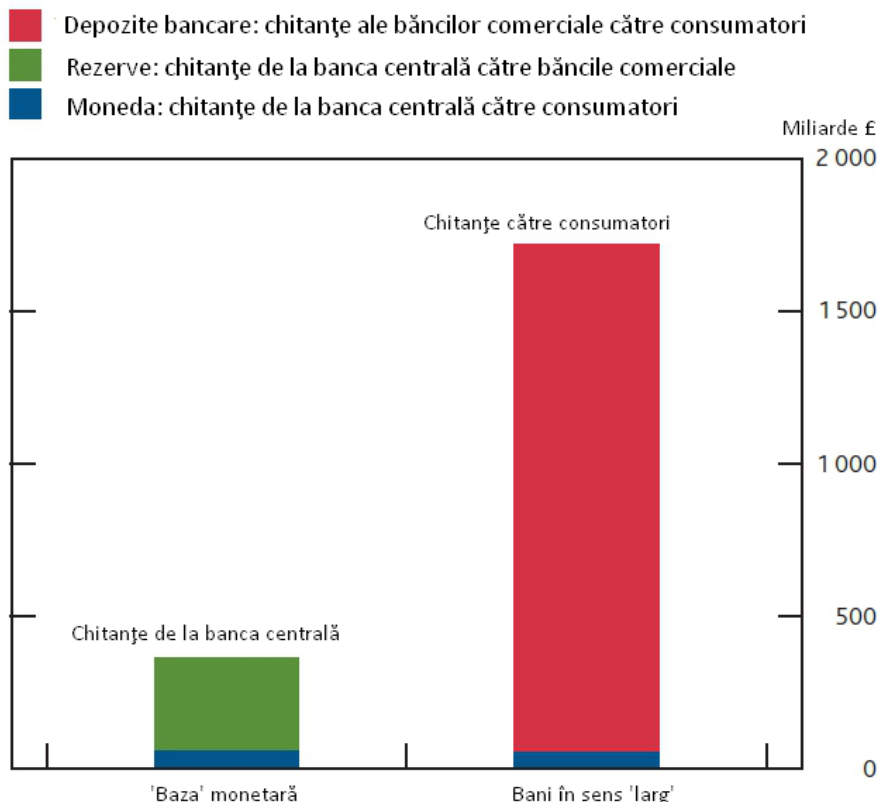
De exemplu, când un consumator plătește la magazin cu ajutorul unui card de debit, sectorul bancar își reduce datoria către acel consumator – depozitul consumatorului se reduce – în timp ce crește datoria către magazin – depozitele magazinului cresc. Consumatorul a folosit depozitul său direct ca mijloc de schimb, fără a fi nevoit să-l convertească în monedă.

2 vezi Allen și Dent (2010) pentru descrierea integrală a Schemei de Circulație a Bancnotelor.

3 După cum se arată în Figura 2, moneda emisă de Banca Angliei are drept corespondent în cealaltă parte a bilanțului active nemonetare, care, în perioade normale, sunt formate din instrumente ale pieței monetare denumite în lire sterline sau obligațiuni guvernamentale. Aceste active plătesc dobândă, în timp ce moneda nu plătește. Venitul generat de activele respective (după deducerea cheltuielilor de emisiune monetară) este transferat către Trezoreria statului, fiind cunoscut sub numele de "senioraj".

4 Schema de Compensare a Serviciilor Financiare oferă protecție a depozitelor retail până la 85.000 de lire sterline pentru un deponent la o instituție financiară autorizată de Autoritatea de Reglementare Prudențială. Mai multe informații găsiți la www.fscs.org.uk.

Grafic 1. Volumul banilor din circulație

- Toate datele sunt din decembrie 2013.
- Rezervele reprezintă soldurile rezervelor deținute de instituțiile financiare bancare la Banca Angliei, neajustate pentru sezonabilitate. Datele reprezintă medii lunare ale datelor săptămânale.
- Moneda din baza monetară include bancnotele și moneda metalică din afara Băncii Angliei, inclusiv cele din casierile băncilor comerciale. Datele reprezintă medii lunare ale datelor săptămânale.
- Moneda din masa monetară în sens larg include doar acele bancnote și monede metalice deținute de sectorul privat nebancar, valorile fiind cele de la sfârșitul lunii.
- M4 exclusiv alte companii financiare intermediare.

Cum sunt create?

Spre deosebire de monedă, care este creată de Banca Angliei, **depozitele bancare sunt create, în cea mai mare parte, chiar de către băncile comerciale.**

Deși stocul depozitelor bancare crește când cineva depune bancnote în contul său, volumul depozitelor se reduce de fiecare dată când cineva face o retragere. Mai mult, după cum arată Graficul 1, volumul numerarului din circulație este foarte redus comparativ cu volumul depozitelor bancare.

Cu mult mai important pentru crearea depozitelor bancare este actul acordării noilor credite de către bănci. Când o bancă acordă un credit unui client, aceasta creditează contul clientului și îi crește valoarea. În acel moment sunt creați bani noi.

Băncile pot crea bani noi deoarece depozitele bancare reprezintă doar chitanțe ale băncilor; capacitatea băncilor de a emite chitanțe nu este diferită de a celorlalți agenți economici. Când banca acordă un credit, cel care împrumută a creat, de asemenea, o chitanță proprie către bancă. Singura diferență este aceea că, din motive prezentate anterior, chitanța băncii către un client (depozitul) este acceptată pe scară largă ca mijloc de schimb – reprezintă bani. Capacitatea băncilor comerciale de a crea bani are, totuși, limite.

Volumul banilor care poate fi creat este influențat de o serie de factori, nu în ultimul rând și de politicile monetare, de stabilitate financiară și reglementare ale Băncii Angliei. Aceste limite, inclusiv procesul de creare a banilor în general, sunt prezentate detaliat în articolul complementar.

(iii) Rezervele băncilor centrale

Băncile comerciale trebuie să dețină numerar pentru a satisface cererile de retragere de numerar și alte ieșiri. Însă utilizarea bancnotelor fizice pentru realizarea tranzacțiilor dintre bănci ar fi un proces extrem de dificil. Deci băncilor le este permis să dețină un alt fel de chitanță de la Banca Angliei, cunoscută sub numele de **rezerve ale băncilor centrale** și ilustrată cu verde în Figura 2. Rezervele Băncii Angliei sunt doar o înregistrare electronică a sumei datorate de banca centrală fiecărei bănci comerciale. Rezervele sunt un

mijloc de schimb util pentru bănci, la fel cum depozitele sunt pentru gospodării și companii. Într-adevăr, conturile de rezervă la banca centrală pot fi privite ca jucând un rol similar cu cel al conturilor curente în cazul gospodăriilor și firmelor

Dacă o bancă dorește să facă o plată către alta – cum se întâmplă în fiecare zi, atunci când clienții lor fac tranzacții - acestea vor anunța Banca Angliei, care apoi le va ajusta conturile de rezerve în funcție de natura tranzacției.

Banca Angliei garantează, de asemenea, că orice volum al rezervelor poate fi schimbat în monedă fizică, dacă băncile au nevoie de așa ceva. De exemplu, dacă multe gospodării doresc să-și transforme depozitele în bancnote, băncile comerciale își pot schimba rezervele în bancnote, care vor fi returnate clienților. După cum am arătat anterior, în calitate de emitent de monedă, Banca Angliei se va asigura că există o cantitate suficientă pentru satisfacerea cererii.

Concluzie

Acest articol reprezintă o introducere a noțiunii de bani și a prezentat diferitele tipuri de bani care există într-o economie modernă.

Astăzi banii sunt o formă de datorie, dar o formă specială de datorie, care este acceptată ca mijloc de schimb în economie. Iar cea mai mare parte a banilor se găsesc sub forma depozitelor bancare, acestea fiind create chiar de către băncile comerciale. Un articol complementar, "Crearea banilor în economia modernă", descrie mai detaliat procesul de creare a banilor de către băncile comerciale.

Tabel A: Glosar al diferitelor tipuri de bani și al denumirilor alternative

Nume	Descriere	Denumiri alternative
Depozite bancare	Tip de chitanță emisă de o bancă comercială către o persoană sau companie	Bani interni (dacă nu există bani externi cu o valoare similară în bilanțurile băncilor).
Bani de bază	Rezervele băncii centrale + moneda în circulație.	Baza monetară. Bani ai băncii centrale. Bani externi (în Marea Britanie). M0.
Bani în sens larg	Numerarul deținut de sectorul privat (în afara băncilor) + depozitele bancare (și alte pasive pe termen scurt ale băncilor comerciale către restul sectorului privat).	M4 (măsură a banilor în sens larg utilizată de Banca Angliei, care include și depozitele anumitor instituții financiare, cunoscute sub numele de <i>alte companii financiare intermediare – IOFC</i>) M3 (o definiție mai veche a banilor în sens larg, care nu conținea și depozitele constituite la cooperativele de credit).
Rezerve ale băncii centrale	Tip de chitanță emisă de o bancă centrală către o bancă comercială.	
Bani marfă	O marfă cu valoare intrinsecă, folosită drept bani deoarece are principalele caracteristici ale acestora, cum ar fi monedele de aur.	
Monedă	Tip de chitanță (sub formă de bancnotă sau monedă metalică), emisă de banca centrală către deținătorul înscrisului.	
Bani fiduciar	Bani fără valoare intrinsecă, reprezentând un drept viitor asupra unor alți bani fiduciar.	

Bibliografie

- Allen, H and Dent, A (2010)**, 'Managing the circulation of banknotes', Bank of England Quarterly Bulletin, Vol. 50, No. 4, pages 302–10.
- Braudel, F (1982)**, The wheels of commerce, University of California Press.
- Brunner, K and Meltzer, A (1971)**, 'The uses of money: money in the theory of an exchange economy', American Economic Review, Vol. 65, No. 5, pages 784–805.
- Burgess, S and Janssen, N (2007)**, 'Proposals to modify the measurement of broad money in the United Kingdom: a user consultation', Bank of England Quarterly Bulletin, Vol. 47, No. 3, pages 402–14.
- Cairncross, A (1995)**, 'The Bank of England and the British economy', in Roberts, R and Kynaston, D (eds), The Bank of England: money, power and influence 1694–1994, pages 56–82.
- Doepke, M and Schneider, M (2013)**, 'Money as a unit of account', NBER Working Paper No. 19537.
- Eichengreen, B (1992)**, Golden fetters: the gold standard and the Great Depression, Oxford University Press.
- Farag, M, Harland, D and Nixon, D (2013)**, 'Bank capital and liquidity', Bank of England Quarterly Bulletin, Vol. 53, No. 3, pages 201–15.
- Goodhart, C (1998)**, 'The two concepts of money: implications for the analysis of optimal currency areas', European Journal of Political Economy, Vol. 14, pages 407–32.
- King, M (2006)**, 'Trusting in money: from Kirkcaldy to the MPC', www.bankofengland.co.uk/archive/Documents/historicpubs/speeches/2006/speech288.pdf.
- King, R and Plosser, C (1986)**, 'Money as the mechanism of exchange', Journal of Monetary Economics, Vol. 17, No. 1, pages 93–115.
- Kiyotaki, N and Moore, J (2001)**, 'Evil is the root of all money', Clarendon Lectures (Lecture 1).
- Kiyotaki, N and Moore, J (2002)**, 'Evil is the root of all money', The American Economic Review, Vol. 92, No. 2, pages 62–66.
- Kocherlakota, N (1998)**, 'Money is memory', Journal of Economic Theory, Vol. 81, No. 2, pages 232–51.
- Manning, M, Nier, E and Schanz, J (eds) (2009)**, The economics of large-value payment and settlement systems: theory and policy issues for central banks, Oxford University Press.
- Menger, C (1892)**, 'On the origins of money', Economic Journal, Vol. 2, No. 6, pages 239–55.
- Naqvi, M and Southgate, J (2013)**, 'Banknotes, local currencies and central bank objectives', Bank of England Quarterly Bulletin, Vol. 53, No. 4, pages 317–25.
- Ostroy, J and Starr, R (1990)**, 'The transactions role of money', in Friedman, B and Hahn, F (eds), Handbook of Monetary Economics, Vol. 1, pages 3–62.
- Radford, R (1945)**, 'The economic organisation of a P.O.W. camp', Economica, Vol. 12, No. 48, pages 189–201.
- Ryan-Collins, J, Greenham, T, Werner, R and Jackson, A (2011)**, Where does money come from? A guide to the UK monetary and banking system, New Economics Foundation.
- Sargent, T (1982)**, 'The ends of four big inflations', in Hall, R (ed), Inflation: causes and effects, pages 41–97.
- Smith, A (1766)**, Lectures on jurisprudence, The Glasgow edition of the Works and Correspondence of Adam Smith, Vol. 6: manuscript B, 'Report dated 1766'.
- Smith, A (1776)**, An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations, The Glasgow edition of the Works and Correspondence of Adam Smith, Vol 2.
- Temin, P (1989)**, Lessons from the Great Depression, MIT Press.
- Wood, J (2005)**, A history of central banking in Great Britain and the United States, Cambridge University Press.
- Young, H (1998)**, Individual strategy and social structure, Princeton University Press.